

В. М. ДЕМЧЕНКО

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0003-1841-7798

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ФУНКЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті висвітлюються виклики у сфері захисту прав людини, які постали перед Українською державою в умовах війни й зумовлені в концептуальному вимірі ідеологічними особливостями сучасної Російської імперії, які базуються на фікціях й облуді. Принагідно описано конфлікт між тиранічною формою правління та демократичними підходами до побудови держави, якими послуговується українське суспільство. У межах цього конфлікту спостережено невідповідність між декларованими й реальними позиціями авторитарно-тиранічної держави, адже права людини не дотримуються там априорі – через сутність такого режиму, водночас на всіх рівнях політичної пропаганди постійно наголошується на «керівній ролі народу», «визначальній місії народу», «людині як господарі країни» тощо. Тому відзначено, що така держава, зважаючи на актуальний режим правління, може тлумачити права людини по-своєму, хоча вони є природними й однозначними. У межах лінгвістичного аналізу доведено фіктивність термінів-кліше в офіційних назвах авторитарних / тиранічних держав, їх невідповідність реальному виду управління («соціалістична», «демократична», «республіка»), зокрема й власне радянських гасел («влада рад», «диктатура пролетаріату», «землю селянам» тощо). Зроблено висновок, що сучасна Росія продовжує радянську концепцію облудного впливу на власний народ.

Зроблено висновок, що держава у сфері захисту прав людини під час війни виконує функції із забезпечення громадянам збереження почуття людської гідності; створення умов для розвитку взаємоповаги; невідання дискримінаційних заходів, формування толерантного ставлення до інших громадян; розвитку почуття відповідальності за свої дії та вибір. Визначено відповідні ознаки діяльності публічної влади в умовах воєнного стану, зокрема з організації українського народу на оборону від російської агресії.

Ключові слова: захист прав людини, умови війни, тиранія, демократія, публічне управління, інформаційний захист.

V. M. DEMCHENKO

Kherson National Technical University

ORCID: 0000-0003-1841-7798

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN TIMES OF WAR AS A FUNCTION OF PUBLIC ADMINISTRATION

The article highlights the challenges in the field of human rights protection, which appeared before the Ukrainian state in wartime conditions and are conceptually determined by the ideological features of the modern Russian Empire, which are based on fictions and hoaxes. The conflict between the tyrannical form of government and the democratic approaches to state building, which are used by Ukrainian society, is casually described. Within this conflict, a discrepancy was observed between the declared and real positions of the authoritarian-tyrannical state, because human rights are not respected there a priori - due to the essence of such a regime, at the same time, at all levels of political propaganda, the "leading role of the people", "determining mission of the people" is constantly emphasized. "people as masters of the country" etc. Therefore, it was noted that the state, taking into account the current regime, can interpret human rights in its own way, although they are natural and unambiguous. Within the limits of linguistic analysis, the fictitiousness of cliché terms in the official names of authoritarian / tyrannical states, their inconsistency with the real type of government ("socialist", "democratic", "republic"), in particular the actual Soviet slogans ("power of the Soviets", "dictatorship of the proletariat", "land to the peasants", etc.). It was concluded that modern Russia continues the Soviet concept of misleading influence on its own people. It was concluded that the state in the field of human rights protection during the war performs the functions of providing citizens with a sense of human dignity; creation of conditions for the development of mutual respect; not taking discriminatory measures, forming a tolerant attitude towards other citizens; development of a sense of responsibility for one's actions and choices. Relevant signs of the activity of the public authorities in the conditions of martial law, in particular the organization of the Ukrainian people for defense against Russian aggression, have been determined.

Key words: protection of human rights, conditions of war, tyranny, democracy, public administration, information protection.

Постановка проблеми

Питання функцій публічного управління, їх виконання та ефективності останнім часом перебувають в епіцентрі уваги як пересічних громадян України, так і спеціалістів-науковців, адже в контексті демократичного розвитку держави, її орієнтованості на європейські цінності відбувається трансформація органів влади зі своєрідних

сюзеренів на сервісних виконавців, які шанобливо й уважно ставляться до громадян, надаючи їм різноманітні послуги. Загалом держава через цей апарат службовців мусить захищати права людей як провідну свою місію. Від 2014 року, а особливо від березня 2022 року виконання цієї місії значно ускладнилося, адже відбувається війна. Для того, щоб зрозуміти повну складність ситуації, потрібно зрозуміти концептуальну небезпеку ворога-агресора, який нещадно намагається знищити все українське, залучаючи для цього не лише далекобійні ракети, але й інформаційні важелі, що до цього часу впливають на пострадянське покоління. Інформація від ворога за історичною російською / радянською традицією є фейковою та фікційною, вона підлаштовується спеціальними службами, на що витрачаються шалені гроші, проте викривається елементарно через логічні зауваги та аналіз. Отже, кожен публічний службовець мусить уміти аналітично ставитися до ворожих дій, пояснюючи їх облудність громадянам і живляючи правильних заходів для їх нейтралізації. Саме так формується наша майбутня перемога над віроломним агресором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми публічного управління останнім часом були об'єктом розгляду значної кількості вчених, але події 2015–2022 років в Україні принципово змінили вектор досліджень, адже затвердилася категорична орієнтація держави на європейські цінності та принципи, серед яких головним є захист прав людини / громадянина. Особливо актуальним це стало в умовах запровадженого 24 лютого 2022 року воєнного стану, коли постало чимало викликів щодо можливого порушення прав людини. Так, М. Антонович [1] розглядає питання відповідальності за порушення прав людини в умовах гібридної війни, що важливо для вирішення викликів, пов'язаних із такими порушеннями під час воєнних дій на території Донбасу; К. Гайдей та Є. Григоренко [3] досліджують взаємопов'язаність умов збройного конфлікту та прав людини, зокрема військовослужбовця; О. Сенаторов [11] робить комплексний аналіз самих збройних конфліктів, під час яких страждають і права людини; більш докладно розглядають специфіку порушень прав людини в умовах військового конфлікту А. Білоус та А. Пастернак [2]; теоретичні основи системи захисту прав людини аналізують М. Гнатівський М.М. [4], С. Ситняківська [12], Ю. Разметаєва [10], залучаючи до розгляду положення міжнародного гуманітарного права та практику їх реалізації; у площині аналізу воєнних ресурсів і обороноздатності держави можна виділити дослідження В. Пасічко [8] та В. Смолянюк [13]. Водночас ці аналітичні й енциклопедичні праці не висвітлюють концептуальних основ агресії, зокрема тиранії проти демократії, що потребує залучення компаративістичного й лінгвістичного методів і відповідної ретроспекції.

Мета статті

Саме тому метою нашої статті й став розгляд викликів у сфері захисту прав людини, які постали перед Українською державою в умовах війни й зумовлені в концептуальному вимірі ідеологічними особливостями сучасної Російської імперії, що базуються на фікціях й облуді. Принагідно описано конфлікт між тиранічною формою правління та демократичними підходами до побудови держави, якими послуговується українське суспільство.

Виклад основного матеріалу дослідження

Насамперед потрібно зауважити, що сфера дотримання прав людини є доволі неоднозначною, адже відомими є вислови про порушення прав одного в умовах дотримання прав іншого. І навіть релігія, що мусить вводити свою категорію рівності там, де не спроможні держави (зокрема тиранічні), не відіграє вирішальної ролі, адже не всі її розуміють глибоко (тобто як духовний конгломерат, а не суто ритуальний: скажімо, колишні представники «радянського народу», яким початково впроваджували атеїзм, у похилому віці стали ходити до церкви, де вони виконують ритуальні дії та слухають священника як надавача готових постулатів, а не як філософа з потенційними, зародковими ідеями, які потрібно ще й зрозуміти та переосмислити).

Тобто держава, зважаючи на актуальний режим правління, може тлумачити права людини по-своєму, зокрема авторитарно-тиранічна апіорі тих прав не дотримується, і це навіть нереально, але на всіх рівнях політичної пропаганди мова постійно йде про «керівну роль народу», «визначальну місію народу», «людину як господаря країни» тощо. Фіктивність таких слоганів виявляється дуже просто, але чомусь той народ її не виявляє і вірить пропаганді як єдиному правильному джерелу інформації. Не так уже й давно ми вірили всьому, про що говорять у програмі «Время» на єдиному телевізійному каналі (навіть уже в умовах формально незалежної української держави московські новини про всіляких хасбулатових, руцьких, черномірдіних і т. ін. були в нас на слуху, і ми їх активно обговорювали), не замислюючись про елементарні фейкові невідповідності в них.

Наприклад, якщо розглянути навіть формальні мовні кліше у формулах – офіційних назвах держав, то бачимо чимало таких не відповідних сутності тих країн термінів. Скажімо, ніяк не може бути Північна Корея як представник східної історичної деспотії «народною» та «демократичною» (причому це вже тавтологічна пара), адже ці терміни передбачають вирішальну роль народу в державній піраміді. Такий народ вибирає собі владу на вільних виборах, яка буде зобов'язана «служити» йому для реалізації народних інтересів і процвітання країни, а ці інтереси стосуються насамперед місцевих питань, а надалі вже – загальних / державних. У такому ракурсі стає зрозумілою фіктивність означених вище термінів, адже північнокорейський режим передбачає роль сталінського «гвинтика» не те що щодо окремої людини, але й щодо всього народу (як механізму), який навіть вдягається в однакову

форму й має однакову зачіску, а його добробут нівелюється задля нарощування збройної могутності цієї держави.

Часто зазначають, що в такому разі на свідомість підневільного народу діє негативний контраст із добробутом сусіднього народу. Тут маємо не лише демократичну країну західного спрямування економіки й культури – Південну Корею, але й спільноетичну та спільномовну. Проте разючі відмінності на її користь ті сусідні північні «гвинтики» не помічають (ім того й не дають побачити). Аналогічною була ситуація у протистоянні східної та західної частин Німеччини, які крім спільноетичності та спільномовності мали ще й спільну європейську історичну генезу. І, до речі, порівняно з угорцями та чехами східні німці проти радянського сюзерена не повставали...

Саме тому ми говоримо про визначальну роль релігійного чинника, адже іншого пояснення не знаходимо. Просто тиранія організує (трансформує) й церковні інституції при собі відповідно до своєї мети сформувати той механізм із біологічних гвинтиків. Така Церква формує відповідну стратегію впливу на людину, коли та не має можливості вибору свого варіанту релігійного постулату. Часто наші економісти за взірць «правильної» господарської політики держави висувають китайський приклад (знов-таки «народна республіка!»), зважаючи на результативний ефект. Проте вони не зважають на менталітет людей східної країни, що історично характеризувалася деспотією. Щоб наші люди більш ефективно це зрозуміли, напрошується просте питання: ми зможемо сьогодні стояти за конвеєром кілька годин, виконуючи одноманітні рухи без усіляких перекурів, як то було в часи соціалістичної праці? Звісно, ні. Навіть примушені силою, наші люди будуть це робити без китайської ефективності. Саме тому радянський «соціалізм» був збитковим (низькооплачувана робота на заводі / фабриці часто була фікцією з непотрібною для народу продукцією з метою чимось зайняти радянських людей), а китайський – прибутковим (продукція потрібна, хоч і часто низькоякісна). Такою є головна відмінність двох тюрем. Що ж до релігії, то в обох державах вона виконувала роль посібника тюремної адміністрації та додаткового наглядача, який мав повідомляти режимникам про гвинтиків, які не підходили загальному механізму, а тому їх потрібно було вчасно замінити на інші.

Прив'язуючи вищенаведені роздуми до сьогодення, розглянемо тепер сутність Радянської країни, що замінила Російську імперію майже в усіх її кордонах. Із самого початку ця нова імперія формувалася на основі пропаганди та фікції. На відміну від царизму, що не приховував своєї самодержавної сутності, причому народ декларувався як нерозумне дитя, нянькою якого є цар, а Церква пояснювала цей зв'язок божественною місією государя, назва подальшої держави в термінах «радянські», «соціалістичні», «республіки» виявила повну фікцію:

– декларована влада рад відразу поступилася повній владі партії більшовиків (у подальшому – «комуністичній»), що лише 1977 року була визнана / декларована в Конституції;

– термін «диктатура пролетаріату» був повною мірою фікцією (брехнею), адже диктатура була лише партійна, а згодом – лідера-тирана Сталіна;

– гасло «землю селянам» підкупило їх (надурило), і не лише задля ігнорування ними можливості національної свободи (зокрема української) чи неучасті у 1 світовій війні («кидай гвинтівку та йди обробляти власну землю»), але й навпаки – для участі в Червоній армії. У наступні ж 10 років ту землю нещадно забрали разом з урожаєм;

– термін «соціалістичний» уже на той час дебатувався в Європі, адже партії такого спрямування були в кожній країні й декларували вони саме свободу людини та захист її прав, чого не було в СРСР із його переслідуванням умисного безробіття (дармоїдів), бездітних батьків, протестантів (сектантів), одностатевих зв'язків тощо (цікаво, що серед різних номенклатурників таких було також чимало);

– термін «республіка», як ми вже зазначали вище, до сьогодні фіксується в офіційних назвах країн, що традиційно (історично, ментально) не передбачають народного реального й вільного волевиявлення. Скажімо, в умовних Киргизії, Башкирії чи Бурятії від самого їх початку статус «батька народу» робив верхівку владної піраміди тиранічною, а народ – повністю підвладним. Формальним показником такого волевиявлення є участь у виборах влади, що відбувалися за готовими вже рішеннями й результатами (і навіть з одним прізвиськом у бюлетені). Вибрані ж ними таким чином депутати сумирно голосували в певній раді за вже підготовлену партійцями резолюцію, а ввечері відводили душу у столичних готелях і ресторанах, а також у магазинах, купуючи додому дефіцитні масло та ковбасу.

Після 1991 року, з появою (дозволом) невиданих раніше громадянських цінностей у постімперському суспільстві – свободи слова, багатопартійності, вільних демократичних виборів, колишні республіки начебто скинули / колонії знову відчували ту сильну самодержавну руку й усі, крім прибалтійських відтворених країн, або стали авторитарними (азійські «республіки» та Білорусь), або знову потрапили у залежність від енергоносіїв, ракет, інформаційного тиску, зокрема російської демагогічної пропаганди (Молдова, Грузія, Вірменія).

До останніх можна віднести й Україну, що, з одного боку, була найактивнішою в отриманні довгоочікуваної незалежності, з поглядом до демократичних початків, а з іншого – чомусь не форсувала процесу реального відділення від «матері»-метрополії. Кажуть, що на початку двотисячних працівники СБУ їздили до Москви отримувати інструкції подальшої діяльності. Зрозуміло, що такими були й військові, чия важка зброя разом із ядерною було віддано, певно, як плату за російські енергоносії та благосне ставлення до українських несміливих спроб державотворення.

Зрозуміло, що кожен український президент мусив обережно балансувати між такими спробами та «правильними» стосунками з Москвою. І лише коли на горизонті політичного життя з'явився Янукович – не просто представник російсько-радянської культури (кримінальне минуле, коструbate мовлення, корупційні зв'язки), але і, як виявилось в майбутньому, конкретний скупник і продавець українських земель, народ збурився й виявив небувалу форму політичної активності у формі «Майдану», що історично нагадує Чорну Раду на Запорозькій Січі. Людей підтримали (звісно, й фінансово) група олігархів, виставивши як лідера-президента найбільш нейтрального Ющенка. Те, що з боку Московської імперії не було жодної реакції на ці події (попри нібито американські зв'язки нового лідера держави), свідчить про якусь продуманість – можливо, паузу для зміцнення позицій нового диктатора Путіна чи позицій означених вище олігархів за мовчазною згодою Ющенка (скажімо, Медведчука, який виявив свою істину місію через 10 років). У всякому разі імперія не побачила реальної небезпеки для себе в першому Майдані.

Щодо реакції державних структур у тих подіях відзначимо дії вітчизняної міліції, яка була готова навіть використати зброю до мирних демонстрантів і в більшості підтримувала відповідно саме Януковича. Через 10 років уже менша її частина (на той час – уже «поліції» – як було в Росії!) готова була до бою за нього, і зброя була застосована. Проте в другому Майдані вже не лише олігархи разом із майбутнім президентом Порошенком, але й усе суспільство виступило проти промосковської влади, скинувши її зрештою та рубанувши гордіїв вузол майже чотирьохсотлітньої давнини. Це було дежавю з 1917–18 роками, адже українці (нова політична нація з численними етнічними вкрапленнями вірмен, росіян, молдован) – знову без армії, але з більш патріотичним керівництвом – стали загрозою знищення давньої постмонгольської імперії.

Тепер реакція з боку Москви була миттєвою – анексія Криму та війна в Донбасі. На жаль, українська влада не виявила однаковості та компетентності у відбитті атаки, що відбувалася на всіх ділянках гібридної війни. Ще чимало ворожих агентів було в кабінетах СБУ, ЗСУ, поліції та інших державних структур. Між людьми точилися ще дружні дискусії про «великого сусіду» та його воєнну могутність, але в суспільстві вже формувався образ ворога-московита вперше за довгі часи. Молодь і старші люди збиралися в добровольчі загони для захисту східного пограниччя. Проте статус «внутрішнього конфлікту» не дозволяв втрутитися в ситуацію західним державам.

Зупинимось на класифікації збройних конфліктів, прийнятій серед більшості вчених-політологів. Так, О. Сенаторов екскурсивно відзначає, що порівняно з війнами між державами конфлікт усередині одної з них (так звана громадянська війна) сприймався як внутрішня справа відповідної країни, і тому спроби його врегулювання фіксуються як втручання у внутрішні справи держави. Коли було імплементовано рішення женецьких конвенцій, то збройні конфлікти диференціюються на міжнародні й неміжнародні [11, с. 139], хоча таке визначення не є однозначним, бо при цьому існує чимало різноманітних ускладнень.

Ці міжнародні й неміжнародні конфлікти своєрідно дорівнюються: перші фіксуються навіть за наявності незначного застосування зброї, навіть без визнання чи оголошення стану війни, навіть без уведення воєнного стану, а другі – лише за умови фіксації тривалого чи збройного насильства чи за умови, коли одна зі сторін представлена організованим збройним формуванням. О. Сенаторов робить висновок, що міжнародні конфлікти стосуються суверенних держав, а неміжнародні – організованих збройних формацій [11, с. 140-141], тобто вирішальним є суто воєнний чинник.

Для захисту прав людини відповідно визначено кілька положень, декларованих у Женевській конвенції 1949 року: зобов'язання гуманного поводження з особами, «які не беруть активної участі в бойових діях» (тобто склали зброю, втратили бойову здатність через поранення, хворобу тощо). Не припускається при цьому жодна дискримінація – за расою, релігійними віруваннями, статтю, походженням чи майновим станом. Категорично забороняються за Конвенцією такі дії: «а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури; б) захоплення заручників; в) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження; г) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення». Сторони конфлікту зобов'язані «підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу», у чому може допомогти «безстороння гуманітарна організація – Міжнародний комітет Червоного Хреста» [5, с. 3]. За реаліями нашої війни лише українська сторона намагається дотримуватися цих положень, російська ж часто взагалі виглядає дику армією кочовиків без принципів і моралі.

Узагалі теза про воєнну могутність Росії є головним фейком, адже сучасне західне озброєння, що швидко було освоєне українськими вояками – вчорашніми фермерами, айтішниками й бізнесменами, виявилось в разі ефективніше за російське, на яке десятиліттями шалено витрачався бюджет країни замість поліпшення життя народу. Хочеться згадати принагідно один фейк, що від 1917 року залишався в статусі задокументованого факту. 1927 року Сергій Ейзенштейн – творець радянської імперської кіноідеології (від «Крейсера Потьомкіна» до «Олександра Невського» й «Івана Грозного») – зняв фільм «Октябрь» із відомою масовою сценою взяття Зимового палацу, де повстанці лізуть на ворота. Надалі цю сцену різноманітні радянські фільми подавали як документальні зйомки.

Тобто радянська брехня характеризується сценічністю, постановкою, що й виявилось в окупованому Херсоні, коли кілька автобусів із кримчанами грали роль місцевої масовки у всіляких святкуваннях (причому перехожих херсонців відганяли подалі від місця зйомок), «референдумі» (автобуси переїжджали з одного місця в інше для

сценко масової участі в «народному волевиявленні») та чергах за гуманітарною допомогою. Аналогічно було знято фільм про нібито бій на вулицях із партизанами (насправді то була бійка між двома підрозділами «визволителів» – чеченцями та бурятами). Така тактика була завжди властива росіянам у воєнних діях – у Другій світовій війні та операціях проти українських повстанців (із перевдяганнями та провокаціями). Російський політик і журналіст Пьотр Толстой навіть зазначав, що Росія – найкраща у світі зі створення та поширення фейків.

Тому твердження про якусь громадянську війну в Донбасі без будь-якого втручання Росії було, звісно, брехнею, що повною мірою виявили події від лютого 2022 року, коли російські війська вже конкретно ввійшли на територію Херсонської області, розпочавши повномасштабну війну. І все одно на початку для свого одуреного люду вони говорили про якусь «спецоперацію», «звільнення пригноблених» тощо. Розглянемо чинники поняття «війна», щоб пересвідчитись у фейковості російської пропаганди.

Термін «війна» у словниках позначає збройний конфлікт як між різними державами, так і в одній; політичний конфлікт між державними, етнічними, політичними групами, що виявляється через збройне протистояння, бойові дії між їхніми збройними силами [9, с. 73]. Із таких визначень випливає й сутність / причина війни, що, незважаючи на різноманітну типологію (відповідно світова, колоніальна, визвольна, загарбницька та ін.), виявляється в тому, що «прямо стосується долі влади у всіх її видах» [7], тобто перебуває у площині категорії влади, боротьба за яку призводила до воєн в усі часи – безпосередньо в дику давнину й опосередковано – починаючи з XIX століття, коли стали враховуватися й інші інтереси (геополітичний, ідеологічний, економічний), які є агентами впливу на інші держави. Наприклад, сьогоденна російська агресія насамперед планувала демонстрацію сили в загальносвітових масштабах. Але цей план потерпів фіаско, адже та сила виявилася фікцією, і лише кількісний вимір поки що тримає агресора в бою – аналогічно на початку XIX століття російська армія відзначалася лише кількістю «штиків», тобто солдатів. Проте сучасна війна визначається вже не цим, а високотехнічним озброєнням і гострим тактичним мисленням, якого, як виявилось, у росіян немає.

Перед тим як відзначити функції держави в умовах війни, розглянемо кілька аспектів поняття «захист прав людини». Так, у вимірі сучасної цивілізації захист особи та її прав є основним складником антропоцентризму, а тому його зафіксовано в усіх конституціях, зокрема й українській [6]. Зрозуміло, що будь-яке воєнне протистояння передбачає серед своїх негативних моментів і порушення прав людини. Це, на жаль, але логічно сприймається учасниками війни (жертвами й агресорами, комбатантами й цивільними особами) як закономірна ситуація, адже збройне протистояння ніби знімає всі заборони, моральні кодекси й навіть релігійні постулати, які у свою чергу орієнтовані на мирний час.

На нашу думку, це не виправдовує людину, яка порушує такі моральні правила (особливо релігійні), адже усвідомлення того, що кожній людині вже з народження притаманні відповідні права, зокрема на життя й недоторканність, і характеризує людину мислячу, цивілізовану. Наприклад, навіть із сучасних вершин знання з подивом дивимось на середньовіччя, коли «воїни Церкви» – хрестоносці, незважаючи на свою, здавалося б, релігійну пуристичність, знищували «варварів» – всього-на-всього людей іншого віросповідання.

Загалом право на життя людини, з філософського боку, не залежить від бажання лиховісного агресора, який може забрати в людини життя, але не право на нього. Саме тому людина мусить вимагати захисту своїх прав на життя чи гідного ставлення, і саме тому неприпустимо позбавляти життя – як сторонню людину, так і себе, що виявлено в категоріях «людське достоїнство», «рівність усіх у правах» і передбачено в різних етнічних культурах і світових релігіях. Тобто воєнна ситуація є ненормальною в усіх площинах, адже всездозволеність щодо агресії на чуже життя – це втрата здорового глузду, що ще більше ускладнюється в умовах міжнародного конфлікту, коли активуються ще й історичний, релігійний, економічний, політичний аспекти, які загострюють протистояння навіть між народами, що були довгий час у складі однієї держави чи й у складі однієї етнічної групи [9, с. 323].

Саме це характеризує й нашу воєнну ситуацію. Аналогічно до кривавого протистояння сербів і хорватів у 90-х роках XX століття відбувається протистояння росіян і українців. Перші з цих пар історично були агресорами, мали певні привілеї, другі були пригнобленими й завжди бажали незалежності. Відмінність лише в тому, що у 90-х роках була звичайна війна – з окопами, автоматами, атаками, а сьогодні відбувається війна збройних технологій, і тому вирішальною є допомога Україні з боку країн демократії, що постачають нам високотехнологічну зброю. Людський же чинник є носієм парадоксальності, адже чимало етнічних росіян є патріотами України й воюють на нашому боці. І навпаки – чимало колишніх українців наразі є генералами російських штабів.

У таких умовах держава має враховувати всі ці аспекти як на внутрішньому рівні, так і на зовнішньому, закликаючи світ не забувати, що обстріли з боку агресора продовжуються, від чого гинуть мирні люди в мирних містах. Так, звільнений Херсон, не маючи апріорі військової інфраструктури, є нині об'єктом обстрілів із різного роду артилерійського озброєння. А причиною цього є головний аспект терору – залякування мирного населення. Російські ідеологи (серед яких особливо відзначається головний їхній піп Кирило) продовжують цю тезу – з метою зміни влади в Україні. Але ті ж херсонці давно вже довели всьому світові (і в березні, на початку окупації, і в жовтні – під час звільнення від ворога), що вони витримують все заради свободи, а тому ненавиділи агресора, ігнорували всі його ідеологічні забаганки й щиро раділи справжнім визволителям – воїнам ЗСУ.

Зрештою держава у сфері захисту прав людини під час війни має виконати такі функції: забезпечити хоча б мінімальні умови громадянам для збереження в них почуття людської гідності; створити умови для розвитку взаємоповаги не лише між громадянами, але й між громадянами та державою; не вживати дискримінаційних заходів, адже фізична, політична чи фінансова зверхність нівелює почуття людської гідності; формувати толерантне ставлення щодо інших громадян, незважаючи на певні відмінності – фізичні, розумові, расові, гендерні; розвивати почуття відповідальності як щодо держави, яка мусить виконати свої функції, так і самих громадян, які мають усвідомлювати власну відповідальність за свої дії та вибір.

Декларативно визначено відповідні ознаки діяльності публічної влади в умовах воєнного стану, зокрема організація всього українського народу на оборону від російської агресії. Це комплекс структур – Збройні сили України, підрозділи територіальної оборони та самооборони, інших сил безпеки й оборони; військово-цивільні адміністрації та органи місцевого самоврядування; волонтери та інші суб'єкти громадянського суспільства; представників захисту інформаційного простору від російської пропаганди «руського миру» в межах інформаційної війни; управління здійснюється адміністративно-владним апаратом – Міністерством оборони України, Президентом, МВС, Кабінетом Міністрів, місцевими органами виконавчої влади, яким властива така якість, як верховенство, обов'язковість виконання всіх рішень щодо супротиву російським військам із застосуванням щодо них усіх не заборонених женецькими конвенціями засобів (зброї) та дозволених законодавством заходів щодо громадян та інших некомбатантів, які перебувають на території України та порушують режим воєнного стану; забезпечуються такі дії адміністративно-сервісним апаратом – Міністерством із питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерством соціальної політики, Президентом України, Кабінетом Міністрів, МВС, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, волонтерами та іншими представниками громадянського суспільства, щодо громадян, які постраждали від російсько-терористичної агресії чи потребують захисту від інших видів небезпеки; також здійснюється нормативно-правове регулювання суспільних відносин щодо захисту Вітчизни від російсько-терористичних військ і забезпечення прав, свобод та інтересів громадян України.

Висновки

Таким чином, у площині розгляду викликів у сфері захисту прав людини, які постали перед Українською державою в умовах війни, проаналізовано концептуальні основи супротиву сучасній Російській імперії – від її характеристики як режиму / ідеології облуди до стратегії ефективного протистояння агресії в усіх сферах суспільного життя. Уже за своєю генезою (монгольською) ця держава відзначається агресивним характером, адже завжди мала імперські зазіхання на інші території та народи. Ці зазіхання підкріплювалися не просто кількісною воєнною силою («штیکاми»), а ще й відповідною ідеологічною тактикою, що називалася свого часу «візантійським віроломством», надалі взагалі приховувалася, а в радянські часи стала провідною системою публічного життя. Просто кажучи, це звичайна брехня, що зводиться на державному рівні до постулатів, у яких не можна навіть сумніватися, не те що критикувати й викривати. Уже самі терміни «соціалізм», «демократія», «республіка», що мають однозначні дефініції, тут були простою фікцією – мовною формою без змісту, плакатним кліше, а власне радянські гасла «влада рад», «диктатура пролетаріату», «землю селянам» – простою облудою для людей із подальшим використанням останніх як гвинтиків загального механізму псевдосоціалістичного суспільства. Зрештою нащадки цих одурених людей і пішли на демократичну Україну війною, намагаючись відвернути її розвиток у зворотньому напрямку – до їх нерозумних радянських предків.

Що ж стосується публічного адміністрування в часи війни, то його основними видами є такі: забезпечення обороноздатності та організації оборони Вітчизни; надання публічною адміністрацією адміністративних і соціальних послуг, коли публічна адміністрація має задовольняти права, свободи та інтереси громадян; здійснення виконавчої діяльності, у процесі якої публічна адміністрація здійснює виконання законів на території всієї України; здійснення розпорядчої діяльності, коли публічна адміністрація відповідно до прописаної компетенції з метою деталізації й уточнення законів видає підзаконні нормативно-правові акти. Така діяльність стосується насамперед захисту прав громадян, забезпечує їх спокій і впевненість у власній державі, що не залишить своїх людей на поталу ворогам, а також сприятиме загальній перемозі України в цій війні.

Список використаної літератури

1. Антонович М.М. Відповідальність за порушення прав людини і міжнародного гуманітарного права в умовах гібридної війни. Від теорії міжнародного права до практики захисту прав людини : монографія / за ред. О.В. Задорожного, О.Р. Поєдинок. Київ ; Одеса : Фенікс, 2016. С. 673–689.
2. Білоус А.О., Пастернак А.О. Специфіка порушення прав людини в умовах військових конфліктів: постановчо-концептуальний характер і особливості. *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 51(4). С. 22–25.
3. Гайдей К., Григоренко Є. Умови збройного конфлікту та права людини. Права військово-вслужбовців. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. URL : <https://helsinki.org.ua/umovu-zbrojnoho-konfliktu-ta-prava-lyudyny-prava-vijskovosluzhbovtiv-k-hajdej-e-hryhorenko/>
4. Гнатівський М.М. Застосування міжнародного гуманітарного права органами міжамериканської системи захисту прав людини. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 3–8.

5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
6. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ : Преса України, 1996. 80 с.
7. Короткий словник політологічних термінів. URL : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-book-7.html>
8. Пасічко В. Обороздатність держави: теоретичні основи системного дослідження. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72070/13-Pasichko.pdf?sequence=1>
9. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н.М. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 778 с.
10. Разметаєва Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. Київ : ФОП Голембовська О.О., 2018. 362 с.
11. Сенаторов О.В. Права людини і збройні конфлікти : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О. 208 с.
12. Ситняківська С. Права людини під час війни, збройного конфлікту. Енциклопедія прав людини : соціально-педагогічний аспект / кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко, 2014. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/23743/>
13. Смолянчук В. Ф. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування та розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років): монографія. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. 448 с.

References

1. Antonovych M. M. Vidpovidal'nist' za porushennya prav lyudyny i mizhnarodnoho humanitarnoho prava v umovakh hibrydnoyi viyny. Vid teorii mizhnarodnoho prava do praktyky zakhystu prav lyudyny : monohrafiya [Responsibility for violations of human rights and international humanitarian law in the conditions of hybrid warfare. From the theory of international law to the practice of human rights protection: a monograph]/ za red. O.V. Zadorozhn'oho, O.R. Poyedynok. Kyiv ; Odessa : Feniks, 2016. S. 673–689.
2. Bilous A.O., Pasternak A.O. Spetsyfika porushennya prav lyudyny v umovakh viys'kovykh konfliktiv: postanovcho-kontseptual'nyy kharakter i osoblyvosti [Specifics of violation of human rights in the conditions of military conflicts: structural and conceptual nature and features]. Naukovi pratsi MAUP [Scientific works of MAUP]. 2016. Vyp. 51(4). S. 22–25.
3. Haydey K., Hryhorenko YE. Umovy zbroynoho konfliktu ta prava lyudyny. Prava viys'kovosluzhbovtziv [Conditions of armed conflict and human rights. Rights of military personnel]. Ukrayins'ka Hel'sins'ka spilka z prav lyudyny [Ukrainian Helsinki Union for Human Rights]. URL : <https://helsinki.org.ua/umovy-zbroynoho-konfliktu-ta-prava-lyudyny-prava-vijskovosluzhbovtziv-k-hajdej-e-hryhorenko/>
4. Hnatovs'kyi M.M. Zastosuvannya mizhnarodnoho humanitarnoho prava orhanamy mizhamerykans'koyi systemy zakhystu prav lyudyny [Application of international humanitarian law by bodies of the inter-American human rights protection system]. Pravo i suspil'stvo [Law and society]. 2012. № 6. S. 3–8.
5. Konventsiya pro zakhyst tsyvil'noho naseleння pid chas viyny. Zheneva, 12 serpnia 1949 roku [Convention on the Protection of the Civilian Population in Time of War. Geneva, August 12, 1949]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
6. Konstytutsiya Ukrayiny : Prynyata na p'yatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayiny 28 chervnya 1996 r. Kyiv [Constitution of Ukraine: Adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996. Kyiv]: Presa Ukrayiny [Press of Ukraine], 1996. 80 s.
7. Korotkyy slovnyk politolohichnykh terminiv [A short dictionary of political terms]. URL : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-book-7.html>
8. Pasichko V. Oboroноzdatnist' derzhavy: teoretychni osnovy systemnoho doslidzhennya [Defense capability of the state: theoretical foundations of systematic research]. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72070/13-Pasichko.pdf?sequence=1>
9. Politolohiya: navchal'nyy entsyklopedychnyy slovnyk dovidnyk dlya studentiv VNZ I-IV rivniv akredytatsiyi [Political science: an educational encyclopedic dictionary, a guide for students of universities of the I-IV levels of accreditation]/ Za nauk. red. d-ra polit. n. Khomy N.M. [Nauk. ed. flight doctor N. Khomy N.M.]. L'viv : «Novyy Svit – 2000», 2014. 778 s.
10. Razmyetayeva Yu. S. Doktryna ta praktyka zakhystu prav lyudyny : navchal'nyy posibnyk [Doctrine and practice of human rights protection: a study guide]. Kyiv : FOP Holembovs'ka O.O., 2018. 362 s.
11. Senatorov O.V. Prava lyudyny i zbroyni konflikty [Human rights and armed conflicts]: navchal'nyy posibnyk [a study guide]. Kyiv: FOP Holembovs'ka O.O. 208 s.
12. Sytnyakovs'ka S. Prava lyudyny pid chas viyny, zbroynoho konfliktu. Entsyklopediya prav lyudyny : sotsial'no-pedahohichnyy aspekt [Human rights during war and armed conflict. Encyclopedia of human rights: socio-pedagogical aspect]/ kol. avt., za zah. red. prof. N. A. Seyko, 2014. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/23743/>
13. Smolyanyuk V. F. Viys'kova mohutnist' Ukrayiny: Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannya ta rozvytku (politolohichnyy analiz dosvidu 1990-kh rokiv): monohrafiya [The military power of Ukraine: Theoretical and methodological foundations of formation and development (political analysis of the experience of the 1990s): monograph]. Kyiv; Irpin': VTF «Perun», 2000. 448 s.